

^vŠOLSKI PRIJATEL.

Izhaja vsak torek na pol poli in velja na leto 2 fl. 12 kr. po pošti 2 fl. brez pošte.

Číslo 41. V torek 5. oktobra 1852. I. tečaj.

Ljudska šola.

Kako učence vaditi redoljubnim biti?

Kjer vse križema gre, tam je žalostno, tam nič ne zda, naj bi se ljudi trudili in potili do kervavih žulov.

Vsaka reč ima svoj čas; naj se taj vse o pravem času, lepo zaporedoma godi: red je zlata reč pri hiši, je, bi rekel, duša vse sreče in vsega blagostanja. Le kdor se navadi, vse o pravem času storiti, svoje reči lepo zaporedoma opravljati in jih lepo u redu imeti, le temu pojde delo gladko od rok in bode obilno vselega sadja donašalo; on bode vsako reč, preden se je poprime, dobro in na vse strani prevdaril, pa tudi, kar je enbart sklenul, možko in stanovitno doveršil in končal. Skerb taj, vse u redu imeti, vse o pravem času delati, je pri vsakem človeku lepa lepa reč, je pa tudi velika sreča za njega. Vsaki učitelj je zategavoljo dolžen, svoje učence vaditi, da bojo vse svoje reči zmiram u redu imeli u redu opravljali, da bojo red ljubili, da bojo redoljubni. U ti namen naj učitelj tole stori:

1. Naj svoje učence že zgodaj navadi, vse svoje reči lepo spravmati, jih na pravem mestu hraniti in vse o pravem času storiti.

2. Naj jih vadi, po stalnem redu živeti, svoje opravila lepo razdeliti in vse tako opravljati, kakor jim stalni red zaukaže: vsaka ura naj ima svoje opravilo, ktereга odlašati alj zanemarati nikolj naj ne dovoli.

3. Naj jih vadi, vse tanjčno tako storiti, kakor je bilo zaukaženo; naj nikolj ne privolji, kako dolžnost alj kako delo le na

pol, le po verhu spolniti in storiti, alj kakega novega dela se lotiti, preden je poprejšno natanjčno in popolnoma dokončano.

4. Tistim, ki svojega dela niso pravi in za to odločeni čas storili, naj zaukaže, tisto delo drugi čas, ki jim ni prav po godu in ki je za kratek čas namenjen, lepo in tanjčno storiti; izgovorov nikolj ne poslušati!

5. Vsa otročja roba in ropotija naj ima svoj kraj in naj jo učenci sami vselej na pravi kraj shranijo. Če bi temu taka ne bila, naj jih to storiti prisili in primora, nar prej lepo, po tem pa ojstro.

6. Kar je občna postava, in vsim zaukaženo alj prepovedano, tega se tudi naj vsi zvesto deržijo, — le posameznim kaj posebnega pripuščati kar, razun da so prav imenitni uzroki.

7. Dnevni red, po katerem imajo učenci svoje opravila vsaki den opravljati, naj učitelj dobro prevdari in ga tako osnuje, kakor se njegovim učencom posebno prileže. Kedar je pa enkrat sklenul in dnevni red svojim učencom oznanil, naj tudi ojstro gleda, da se na tanjčno spolnuje.

8. Slednič se samo od sebe zastopi, da mora učitelj sam vse svoje reči u lepem redu imeti, svoje opravila vselej redno opravljati in tako svojim učencom živo pokazati, kaj je redoljubnost, in kaka lepa in žlahtna reč da je redoljubje! —

Kako da bodo otrokom povesti vsečne in koristne.

(Spisal Rudmaš.)

(Dalje.)

4. košček.

Popred da slišimo, kako se je našemu potniku dalje godilo, ozrimo se še enkrat na njegove dosadajne pripetke. Kje je bil doma? Kdo so bili njegovi stariši? Kaj se je od njih naučil? Kako da se je na pot podal? kje smo ga slednji večer ostavili? — Prav! — Da s nevolje so mu kot u hlevi dokazali, kjer bi prenočiti mogel. On pa zavolj tega ni bil nevoljen. Desiravno ga je želodec opominjal, da bi dobro bilo kaj večerjati, je vendar se u voljo svojega tovarša udal, in se mirno u svoj kotček stisnul,

in pokleknul, kakor si je pri ljubih starših navadil, svojo večerno molitvico odpraviti.

Milo mu je bilo pri sercu, jok ga posili, in prav serčno se ljubemu Bogu priporoči, se vleže, in zaspi.

Tudi zjutra, kar se sbudi, poklekne in moli na polglasno tako pobožno in priserčno, da so hlapci, ki so ga vidili in čuli, še dolgo potem od njega govorili. Vzeli so ga s seboj h kosilu, in pristavnica mu da lep kos kruha za popotnico, prosi ga, da bi molil grede za njo in njeno bolešno družino. Si morete misliti, kako gmeten naš Erik spet naprej korači; — kruh mu je bil za južino, in napil se je vode. Okol treh popoldne pride k neki prav lepi hiši; bila je tu pošta, in ravno ko u dvorišče stopi, pridirja kmalo za njim lična kočija s štirjemi in se vstavi. Šibek mladenč skoči iz nje, in poda roko, da bi zlezla, malej deklici, ki bi mogla ravno u Erikovih letih biti. — Ko konje prepregajo, se usedeta oba na klop, postavita med seboj cenjico sladkih pomaranč, je lupita, u kosce delita, in posladkarja jesta.

Vbogemu Eriku se zobi skominijo, nehotoma je gostečej se dvojici bliže prilezel. Tak berhkega dečka, in take zale devojčice še ni nikoli vidil.

U smèlej nevinosti, ki se včasi prostoti naliči, stoji tam; nja cerne oči so široko odperte, in smehljuje se kaže svoje lepe bčele zobe. Mladenč ga opazi, na njega zareži, in reče deklici (bila mu je sestra) „lej, lej bedaka!“—

Dekle si lase iz obličja verne, in se ozre na dečka. „Vbožen se mi zdi - vbožen da, bedast pa ne, kako moreš le tako terdoserčen biti?“ Terdoserčen? mēniš, da tepež čuti in misli, kakor mi dva? Kar bi naju razdražilo, mu je šala; in če mu dva beliča ponudim, se bode zarotil, da je nar veči trap na svēti. Ali ni res? Ti! alj znaš marnovati? —

Erik molči.

Mladi gospod vzame dnar z žepa.

„Ali češ dnarja zaslužiti? — le obstoj da si trap, ti ga pa dam.“

Erik molči, pa gleda mračno nesramneža, ki siromaka zasmehuje.

„Nu, če ti ni treba dnarjev“ povzame gospodič, „tak si umnejši, in bogateji kot jaz,“ stisne dnarček spet u žep, in seže u cenjico po pomarančo. Deklici se je jesti ostudilo. Skrivoma se ozira po Eriku, vsmilenje in nevolja se jej bere na milem obličju.

Njen brat stegne noge lenobno pred-se, lupi pomarančo, in meče lupe, košček za koščkom dečku v obličje. Moj Bog! ljubi brate!“ zdihne deklica, pogledaje ga s nevoljnim očesom. „Zakaj pa mi ne gre s poti“ odgovori gerdež, in opetuje ošabno svojo igro.

Erik poběra molče lupine, in si je hrani v perteno vrečico, ki mu je na niti o ramah visela. — Gospodček to vgladaje, se glasno nasmeji, in pravi porugljivo: „Kaj pa bodeš s lupinami delal?“ Erik je svojega poštenega očeta u misli imel, in ta mu je dala serce govoriti.

„Moj otač“ jame jecljati, so me učili, da nič ni tako nečermerno in malovredno, da bi za kej ne bilo, in da nobena stvar se ne smě zaničevavati. „Ali čuješ?“ reče dekle, „on ni bedast (trepast)!“ „Ti si pač zelo vbožen?“ ga vpraša rahlo in plašljivo, kakor da bi se bala ga razžaliti.

Erik molči; toda debele solzi mu u oči stopite.

„Si li tukje doma?“

Streše s glavoj.

„Ali prideš od daleč?“

„Iz Veletre.“

„Sam samče?“

„O ne, — s Bogom“

„Alj vidiš“ reče brat rugaje se sestri, „midva sva morala iz Veletre oroženi sprevod imeti; tega mu; se vé da, ni bilo treba, on je šel s Bogom.“ Da s Bogom „rekne deček“ pobožno. „In te niso oropali?“ umničuje gospodič. „Niso,“ odgovori Erik pošteno, ne čuteči, da se on š njim norca dela. „Tí lahko verjamem“ se zadere uni hohotaje. Med tem pa skoči gospodična u kočijo, uzame torbico, poišče križak, in ga dečku podá. Vlagoma stegne Erik roko po njem, varvaje se, da bi se perstov svoje dobrotnice ne dotaknul, bila mu je pač očitno božji Angelj.

„Se vidi, Anunciata,“ vikne brat merčljivo, „da iz samostana prideš. Toliko denarjev beračem potroševati, so te nune učile.“ „Jaz nisem beračil“ se mu Erik naglo odreže.

„Nak! to nisi“ reče deklica, „prostovoljno sem ti dala, kar tvoje zaupanje u Boga zasluži.“

Postiljonov bič pokne, in prizor se spremeni. Blago dekcle se iz kočije še enkrat na našega ubožca ozre, ga lepo pozdravi in tako svoj poprejšni dar podvoji. Njen brat verže mu še slédnje pomarančne lupine pred noge; skoči na voz, zavpije: „Vozi!“ in voz derči napred.—

Tu hočemo dans ostati, pa se nekoliko na to, kar smo čuli, ozirati. Kje smo dans našega potnika našli? — kako se mu je ti dan godilo? Kaj se je nad njem prestavnikovim hlapcom dopadlo? Alj je Erik prav storil, da je molil? — Kaj pa je to moliti? — Kaj pa mu je treba bilo govoriti s svojim tovaršem. Ali je bil vslišan. Kaj je tisti dan južinal? kam je prišel po tem? — Poznate li pomaranče? — Po našim se pravijo; zlate jabuka; ker so rumene, kot zlato; — kje rastijo? — Veste, kaj hoče reči: skominjo imeti? — Kaj pa, da je skominjo imel? — Kdo mi ga ve popisati, kako je tam stal pred mlado gospodo? — Kaj je gospodiček govoril? kaj je od njega hotel? — Kaj pa k temu deklica reče? Kako ga je gospodiček zasramoval? — Veste kaj se pravi: se komu rugati? kaj je poruga, rugljivo? Ali je to lepo bilo od mladega gospodčika? — Kaj je storil Erik s lupinami? — Kaj pa da jih je hranil? — Ali je tudi deklica kaj s njim govorila? — kaj pa? Veste kaj je to: oroženi sprevod? — oropati? križak, samostan? nuna? — Zakaj mu je gospodična križak dala? — alj je prosil? — kaj je od njè mēnil? — Popisajte mi lepo doma vse, kar sem vam dans pripovedal. — S tima dvema se je naš Erik še poznej srečal, pa reči so drugače stale. Alj bodete pridni, bodete tudi to čuli.

Jezus ozdravi 10 gobovih mož.

Slovenska mladina pripovedke visoko čisla in jih rada posluša. Če rečem pred šolaj učencem: Tiho in mirni bodite, taj

vam nasledno lepo povest povedati hočem, — tak je gotovo vse mirno, da povesti ne zapadejo.

Pripovedke pa morajo poslušavcem primerjene biti in se morajo lepo in pravilno slovensko pripovedovati; *) sicer jih ovi radi ponaredijo in po svojih domislikih popravijo.

Gospod katehet govori o Jezusovih čudežev; tudi kako je Jezus 10 gobovih mož ozdravil. Drugipot neka deklica prigodbo tako le po domače pové: „Jezus so po Galilejskimu rajžali, in pri nekim tergu jih deset gobovih mož sreča, ter so od daleč šrajali: Gospod Jezus, zantlejte nas! Gospod Jezus zantlejte nas! „Jezus so se jih vsmilili in vse ozdravili. Pa le eden je prišel k Jezusu, da bi bil plačal. Jezus so ga prašali: Ali vas ni deset zdravih? Kje je pa unih devet? Gobovec reče: Zlo se je jim domu mudilo, bodo pa že prišli plačat. Jezus so pa rekli: Za antlanje nič ne rajtam, veržmaga se mi pa vunder, da ne pridejo, zahvalit se.“

Da se take pomote u zapopadku in besedi popraviti morajo, ni treba opomniti.

Peter Musi.

Jelen, ki sam sebe u vodi vidi.

Jelen pridirja

Tje do potoka,

V bistri vodici

Sebe zagleda,

Sebe zagleda,

Svojo podobo,

Svojo podobo

Lepe rogove.

Kako pač lepo

Kronajo čelo!

* Strah in groza človeka spreleti, ki sliši gosp. kateheta in učitelja slovensko govoriti, da se Bogu vsmilí. Komu se koža ne ježi, ki pri očitnej skušnji vpríčo veliko poslušavcev sliši: „Kak se oglasijo pet cerkvnih zapovedov?“ „koliko šteje pes nogov?“ Alj nisim vam lavženbart pravil, da more pri adirinjí žuma tam datam postam glih biti“ i. t. d. i. t. d. Nemški pridigarji, kateheti in učitelji govorijo u cerkvi in šoli po gosposko, po književno; kaj bi slovenski na tih svetih mestih le vselej govorili po blevsko!? Gospodi! ako nič ne marate za čast slovenskega naroda in slovenskega jezika, — marajte saj za svojo lastno čast; kupite si za nektere krajcarje slovensko slovnico, in učite se, da vas saj ne bo treba pred konjarji sram biti! — Uredn.

Ni je na celim	V les prineso ga,
Graje životu.	Ino uide
Čez in čez lepe	Smerti gotovi.
Vse sim postave,	Smerti oteli
Samo nožice,	So ga nožice,
Te so pretanke,	Niso oteli
Te so prešibke	Ne ga rogovi,
Z drugim v primeri,	Ni ga resila
Te bi imele	Čversta postava.
Biti močnejše.	Pač pa vstavljali
Ko ogledava	So ga rogovi,
Tak se v vodici,	Ki so zapletli
Lovec zatrobi:	Večkrat se v drevje,
Trarara v logu,	Da so mudili
Jelen se vstraši,	V hitrim ga begu.
Skoči in steče,	Ino beže se
Ino ko veter	To je naučil:
Dirja in teče.	Da je koristno
Urno nožice,	Boljše ko lepo.

Drobtinčica.

* *Iz Lutomera na spod. Štaj. 24. aug.* Včeraj i danes je bila preskušnja (izpit) naše šolske mladine. Z veseljem morem naznaniti, da učenci, posebno 2. razreda, so se verlo obnasali in pokazali, da druzega časa o pretekli šolski godini niso hman trosili.

Pričo nektere duhovne i svetske gospode, i silo malo, samo iz vanjskih vasničkih staršev, so odgovarjali učenci i učenke marljivo razločno iz predpisanih predmetov i pokazali u svojih lepopisnih listih vajo slovenske i nemške pismenosti, vezbo sestavkov u obojih jezicih, u računstvu itd.

Iz nerednih naukov, kakor zemljopisja, reje saduno snega drevja i vežbe narodnega petja smo bili z odgovori učencev jako zadovoljni. Kazali so nam trije dečki požlah-njenje dreves po zdevanji (štiftanji), očenji (okuliranji) i starem, pri nas navadnem kalavnem cepljenji — na debelem stebłu.

Kakor že lani so nas tudi letos učenci i učenke 2. razreda celo šolsko godino s sladkimi glasi petja dostikrat razveselovali, posebno pa danes (nemorem zamolčati) so nam zraven 3 nemških slovensko „Sabotni večer“, „Svetek“ i „konec šolskega leta“ tak milo zakročili, da u slednem očesu nazočih staršev i domorodcev so igrale solze radosti serčne.

Po doveršenem izpitu je jeden učenec Škrlec iz Pristave pod Lutomerom stopil naprej, i u namenu vsih svojih součencev i součenk s sledečo zahvaloj se poslovil:

„Naj primejo visoko vredni g. okrožni dekan, kakor okrajni nadzornik naše šole, pa tudi oni mnogočastiti gospod okrajni poglavar, našo serčno zahvalo zato, da so blagovolili naš dnešni izpit svojoj nazočnostjoj počastiti. Naj blagovolijo z našimi slabimi znanostmi denes zadovoljni biti! Slovesno Jim obečamo, za nadalje napre u naukih i dobrem zadržanji marljivo iskreno napredovati. Naj še tudi prihodnjič naši slabi školi svoje ljubezni ne izkratijo. Velik je Njihov trud za nas učence, pa tudi neizrečljiva je zahvala, ktero mi do Njih, visokovredni! u svojem dečinskem sercu občutimo.

Tudi Vam, dragi očeti in matere, koji ste nas kakor skrbni starši marljivo u školo pošiljali, naučiti se neobhodno potrebnih naukov za naše prihodnje življenje, jaz denes u imenu vsih svojih součencev i součenk druzega reči ne zamorem, kakor naj Vam bode za vse vaše velike trude i przadevanja plačilo naša preserčna zahvala!

Vam pa, moji dragi součenci i součenke! imam denes kakor na koncu našega školnega leta to posebno na serce položiti: ne pozabite na tote lepe i za vaše prihodnje življenje koristne i potrebne nauke, koje si ste v tem tečaju leta pridobili. Skažite se z lepo in krščansko obnašo pokorni velečastnemu gospodu okrožnemu dekanu, svetskim gosponom, našim školskim učiteljem i ljubim staršem sploh zahvalni.

Zdaj pa še enkrat nas vse u milost nazočnih prečastitih gosponov serčno priporočim. Z Bogom.“ J. D. H.